INDEX

CAPITVM ET ARTICVLORVM

VOLVMINIS HVIVS

Philosophiae Alvmnis Editores . . . . pag. III
Monitvm Epistolam PII PP. IX Iosepho Sanseverino inscriptam complectens. . . . . »
Introductio ad Philosophiam . . . . » 1

LOGICA

Prolegomena. . . . . » 5

PARS PRIMA

CAPVT I. — De notione

Art. I. *De notionum speciebus, quae ad Logicam spectant* . » 8
Art. II. *Definiuntur notiones, quae praedicabilia dicuntur* . » 10
Art. III. *De generum et specierum distinctione* . . . . . » 12
Art. IV. *De notionum complexione, et ambitu* . . . . . » 13
Art. V. *Quinam sint termini univoci, aequivoci, et analogi, explicatur*. . . . . » 14
Art. VI. *De categoriis, et primum de substantia*. . . . . » 15
Art. VII. *De quantitate* . . . . » 16
Art. VIII. *De relatione*. . . . . » 17
Art. IX. *De qualitate*. . . . . » 19
Art. X. *De definitione, et divisione*. . . . . » 20

CAPVT II. — De iudicio et enunciatione

Art. I. *De natura, et elementis iudicii atque enunciationis*. . » 23
Art. II. *De nominis, et verbi natura*. . . . . » 25
Art. III. *De diversis speciebus enunciationum ex parte formae* » 27
Art. IV. *De diversis speciebus enunciationum ex parte materiae* . . . . » 29
Art. V. *De oppositione, et conversione enunciationum*. . . » 33

CAPVT III. — De ratiocinatione

Art. I. *De natura, fundamento, et elementis ratiocinationis* » 35
Art. II. *De speciebus ratiocinationis*. . . . . » 37
Art. III. *De regulis in syllogismo servandis* . . . . . » 39
Art. IV. *De syllogismo hypothetico*. . . . . » 41
Art. V. *De argumentationibus, quae ad syllogismum accedunt* » 43
Art. VI. *De vera natura inductionis incompletae*. . . . . » 46

PARS ALTERA

Prolegomena. . . . . pag. 48

CAPVT. I. — De syllogismo sophistico

Art. I. *Natura sophismatis explicatur*. . . . . » 49
Art. II. *De sophismatis in dictione* . . . . » 50
Art. III. *De sophismatis extra dictionem* . . . . . . » 51
Art. IV. *De sophismatum solutionibus* . . . . » 53

CAPVT II. — De syllogismo dialectico

Art. I. *Quaestiones, quae in universum circa res institui possunt, recensentur* . . . . » 54
Art. II. *Quaenam sint quaestiones dialecticae, exponitur* . . » 56
Art. III. *De usu dubitationis, et historiae ad investigationem veri*. . . . . » 57
Art. IV. *De locis, ex quibus argumenta dialectica hauriuntur*. » 58

CAPVT III. — De syllogismo demonstrativo

Art. I. *Praenotiones demonstrationis exponuntur*. . . . » 60
Art. II. *De termino medio syllogismi demonstrativi* . . . » 62
Art. III. *De variis demonstrationum generibus* . . . . . » 64
Art. IV. *De effectu demonstrationis, sive de scientia* . . . » 66
Art. V. *De scientia latiori sensu accepta*. . . . . » 68

PARS TERTIA

METHODOLOGIA

Prolegomena. . . . . » 72

CAPVT I. — De methodo generatim spectata

Art. I. *De methodi natura, atque utilitate* . . . . . . » 72
Art. II. *De regulis in methodo servandis* . . . . » 73

CAPVT II. — De diversis speciebus methodi

Art. I. *Diversarum methodorum notiones exponuntur* . . » 74
Art. II. *De methodo psychologica, et primum de methodo empirica, et de methodo idealistica*. . . . . . . » 76
Art. III. *Quaenam sit methodus psychologico-rationalis exponitur*. . . . . » 77
Art. IV. *Utrum haec methodus ad scientiae adeptionem opportuna sit, investigatur*. . . . . » 79
Art. V. *De methodo ontologica*. . . . . » 81

CAPVT. III. — De methodo eclectica, atque de methodo auctoritatis

Art. I. *De methodo eclectica* . . . . » 84
Art. II. *De methodo auctoritatis* . . . . » 86

CAPVT IV. — Utrum diversae scientiae diversis methodis tractandae sint

Art. I. *Vera sententia adstruitur* . . . . pag. 87
Art. II. *Defensores adversae sententiae refutantur* . . . . » 88

CAPVT V. — De methodo docendi

Art. I. *Quid sit docere, declaratur* . . . . » 90
Art. II. *Quaenam sit methodus, qua scientiae tradendae sunt*. » 91
APPENDIX — Praenotiones de arte critica. . . . . . . » 92

DYNAMILOGIA

Prolegomena . . . . » 95

CAPVT I. — De facultatibus animae in universum

Art. I. *Quid facultatum nomine veniat, explicatur* . . . » 95
Art. II. *Utrum animae facultates ab eius essentia distinguantur*. . . . . » 96
Art. III. *Utrum una, an plures sint animae facultates* . . » 97
Art. IV. *Utrum, et quomodo facultates animae ab eius essentia dimanent*. . . . . » 98
Art. V. *De modo, quo facultates animae a nobis cognoscuntur* » 99
Art. VI. *De modo, quo facultates inter se distinguendae sunt*. » 100
Art. VII. *Quot sint animae facultates* . . . . » 100
Art. VIII. *De potentiarum distinctione in activas et passivas, et de potentia obedientiali*. . . . . » 101
Art. IX. *De conatu potentiis insito*. . . . . » 102
Art. X. *De habitibus potentiarum animae* . . . . » 102

CAPVT II. De facultate vegetativa

Art. I. *De natura, et operationibus huius facultatis* . . . » 105
Art. II. *Vitae vegetativae definitio traditur*. . . . . . » 107
Art. III. *Investigatur, utrum operationes vitales in homine sint rationales, an naturales*. . . . . » 108

CAPVT III. — De facultate sentiendi

Art. I. *Quaedam notiones praestituuntur*. . . . . . » 109
Art. II. *De obiecto sensibilitatis*. . . . . » 110
Art. III. *De numero sensuum externorum* . . . . . . » 111
Art. IV. *De modo, quo actus sentiendi, sive cognitio sensitiva efficitur*. . . . . » 113
Art. V. *Quaedam circa species sensiles adnotantur*. . . » 117
Art. VI. *Obiectiones contra specierum theoriam dissolvuntur*. » 118
Art. VII. *De sensu communi*. . . . . » 119
Art. VIII. *De Phantasia* . . . . » 121
Art. IX. *De Aestimativa, seu Cogitativa*. . . . . . . » 123
Art. X. *De Memoria, et Reminiscentia*. . . . . » 125

CAPVT IV. — De facultate intelligendi

Art. I. *Cuiusnam naturae sit intellectus, et quanam ratione res ad ipsum referantur* . . . . pag. 127
Art. II. *Cuiusnam generis sit immaterialitas rerum, quae ab intellectu humano, prout cum corpore coniungitur, cognoscuntur*. . . . . » 129
Art. III. *Quodnam sit obiectum intellectus ex iam dictis deducitur* » 131
Art. IV. *De modo, quo intellectus obiectum sibi proportionatum intelligit, et primum de speciebus intelligibilibus*. » 133
Art. V. *De intellectu agente* . . . . » 134
Art. VI. *De intellectu possibili*. . . . . » 138
Art. VII. *De verbo intellectus*. . . . . » 139
Art. VIII. *De aliis actibus intellectus, et primum de conscientia*. 141
Art. IX. *De actu iudicandi*. . . . . , . . . » 147
Art. X. *De ratione* . . . . » 149
Art. XI. *De memoria intellectiva* . . . . » 154
Art. XII. *Differentia intellectus a sensu adstruitur*. . . . » 156

CAPVT V. — De facultatibus appetendi

Art. I. *De appetitu in universum spectato*. . . . . . » 158
Art. II. *De appetitu sensitivo*. . . . . » 159
Art. III. *De appetitu rationali, sive de voluntate, et primum de eius obiecto*. . . . . » 161
Art. IV. *De actu voluntatis*. . . . . » 162
Art. V. *De causis, quae voluntatem ad suum actum movent* » 164
Art. VI. *De libertate voluntatis humanae, et primum de libertate a coactione*. . . . . » 166
Art. VII. *Declaratur natura libertatis arbitrii*. . . . . . » 168
Art. VIII. *Inquiritur, an sit in homine libertas indifferentiae* , » 170
Art. IX. *Quomodo liberi actus voluntatis ab intellectu pendeant* » 173
Art. X. *Obiectiones Fatalistarum exsufflantur* . . . . . » 178

CAPVT VI. — De facultate locomotiva

Art. I. *Quodnam sit principium motuum localium* . . . » 181
Art. II. *Adstruitur existentia facultatis locomotricis*. . . » 184
Art. III. *De natura huius facultatis*. . . . . » 185

IDEALOGIA

Prolegomena. . . . . » 186

CAPVT I. Excutiuntur Philosophorum systemata circa originem idearum

Art. I. *De Sensismo*. . . . . » 186
Art. II. *De systemate idearum innatarum in universum*. . » 188
Art. III. *De variis modis, quibus systema idearum innatarum a Philosophis propugnatur*. . . . . » 189

Art. IV. *De Transcendentalismo.* . . . . pag. 195
Art. V. *De Ontologismo, et primum quid hoc systema sit, exponitur.* . . . . » 198
Art. VI. *Declaratur, quid sibi velit cognitio immediata, seu intuitio Dei.* . . . . » 199
Art. VII. *Refutatur Ontologismus.* . . . . » 201
Art. VIII. *Nonnulla consectaria Ontologismi exponuntur.* . . » 203
Art. IX. *Argumenta Ontologorum disiiciuntur* . . . . . » 206
Art. X. *De Psychologismo rationali.* . . . . » 208

CAPVT II. — De connexione sermonis cum cogitatione

Art. I. *De signis in universum.* . . . . » 211
Art. II. *Utrum voces sint signa naturalia, an arbitraria* . » 212
Art. III. *Utrum possit sine sermone cogitatio evolvi.* . . . » 213
Art. IV. *De origine sermonis.* . . . . » 218

CAPVT III. — De vi, et potestate notionum universalium

Art. I. *Diversae Philosophorum opiniones recensentur.* . . . » 219
Art. II. *Nominalismus et Realismus refelluntur.* . . . . . » 220
Art. III. *De Conceptualismo.* . . . . » 222

CRITERIOLOGIA

Prolegomena . . . . » 224

CAPVT I. — De criteriis veri in universum spectatis

Art. I. *De veritate, ac variis animi circa illam statibus.* . . » 224
Art. II. *Quaenam sint veritatis criteria.* . . . . » 227

CAPVT II. — De criterio, quod dicitur Conscientia

Art. I. *De vi huius criterii.* . . . . » 229
Art. II. *Utrum ope conscientiae esse animi prout revera in se est, a nobis percipiatur.* . . . . » 230
Art. III. *Quibusdam difficultatibus satisfit.* . . . . . . » 232

CAPVT III. — De criterio sensuum externorum

Art. I. *Sententia, quae dicitur realismus naturalis, exponitur, et propugnatur.* . . . . » 234
Art. II. *Oppositae sententiae refelluntur.* . . . . » 235
Art. III. *Quaedam Scepticorum, atque Idealistarum difficultates diluuntur.* . . . . » 239

CAPVT IV. — De criterio rationis

Art. I. *De ratione intuitiva* . . . . » 242
Art. II. *De ratione inductiva* . . . . » ib.
Art. III. *De ratione deductiva* . . . . » 245

CAPVT V. — De criterio memoriae

Art. I. *Veracitas huius criterii ostenditur* . . . . . . pag. 246
Art. II. *Nonnullae obiectiones diluuntur.* . . . . » 247

CAPVT VI. — De auctoritate humani testimonii

Art. I. *Quaedam notiones praemittuntur.* . . . . » 248
Art. II. *De humano testimonio spectato in seipso* . . . . » 249
Art. III. *De Traditione, et de Monumentis* . . . . » 252
Art. IV. *De Historia* . . . . » 254

CAPVT VII. — Quaedam quaestiones circa veritatem, et certitudinem dissolvuntur

Art. I. *Utrum veritas logica sit propria iudicii, an perceptioni etiam conveniat* . . . . » 255
Art. II. *Utrum veritas sit mutationis, et progressus capax.* . » 257
Art. III. *Utrum certitudo diversos gradus admittat* . . . . » 259
Art. IV. *Utrum veritates rationales decretis Fidei adversari possint.* . . . . » 260

CAPVT VIII. — De Scepticismo

Art. I. *Brevis Scepticismi historia describitur* . . . . . » 261
Art. II. *Refutatur Scepticismus.* . . . . » 263
Art. III. *Scepticismus criticus speciatim refutatur* . . . . » 266

CAPVT IX. — Utrum mens humana moraliter considerata verum semper assequatur

Art. I. *Status quaestionis exponitur, et vera sententia demonstratur.* . . . . » 268
Art. II. *De auxiliis, quibus mens humana moraliter spectata in veri investigatione adiuvanda est, et primum de Divina Revelatione* . . . . » 270
Art. III. *De sensu communi sapientum, et de consensu omnium gentium.* . . . . » 271
Art. IV. *Corollarium ex theoriis iam demonstratis deducitur contra Rationalistas, et Traditionalistas.* . . . . . » 273

INDICIS VOLVMINIS PRIMI

FINIS

Nihil obstat
Antonivs Can. d' Amelio
Censor Theologus

Imprimatur
Ioseph Can. Molinari
Deputat.

ELEMENTA
seu INSTITVTIONES
PHILOSOPHIAE CHRISTIANAE
CVM ANTIQVA ET NOVA COMPARATAE
auctore
CAIETANO SANSEVERINO
Metr. Eccl. Neap. Can.
3 voll. in 4 subdivisa
quorum in primo extat Epitome Histor. Philos.
altera editio diligentius emendata
Neapoli MDCCCLXXVI.

Cum *Philosophiae Christianae cum antiqua et nova comparatae* (quae nunc constat 7 voll. in-8°-magn.) cl. Auctor optime cognosceret, ipsam Operis amplitudinem in causa esse, quod in emetiendo toto curriculo plures anni necessarii prorsus forent; unde in Seminario, Lyceo, vel Collegio adhiberi non posset; ut in hac re, quoad eius fieri poterat, studiosam iuventutem adiuvaret, breviorem Cursum concinnandum statim suscepit. Hic *Cursus* inscriptus est *Elementa*, non quia prima tantum huius scientiae elementa continet, sed tali nomine donatus est, facta comparatione cum primo Opere prodere incepto. Haec enim *Elementa* tum propter tractationes rerum, quae ibi enucleantur, tum propter notarum copiam, eam amplitudinem prae se ferunt atque eruditionem, ut vel ipsi Professores plurimum possint inde haurire.

In hoc Nuntio Signoriello usus adiutore, Logicae et Metaphysicae in Lyceo archiepiscopali neapolitano tunc antecessore, ac modo, uti diximus, Canonicatu in eadem Metropolitana Ecclesia adaucto, completas ille evulgavit institutiones, quae tractatus reliquos in Operis copiosi septem voluminibus hucusque editis non contentos satis abunde complectuntur.

In Seminariis igitur vel Collegiis, ubi iuvenes eiusdem Auctoris *Compendium Philosophiae Christianae* pro primo cursu, uti textum, sequuntur, haec quatuor *Institutionum* volumina magno adiumento sunt ad melius declarandum, quod breviori calamo in ipso *Compendio* continetur. *Compendium* enim, ut alias innuimus, in illorum iuvenum utilitatem conscriptum est, qui primum studio philosophiae operam navare incipiunt. Hi autem, si quid ingenii ipsis est, si quid amoris ad laborem, poterunt ad *Institutiones* confugere, ut ex eis ampliorem ac perfectiorem scientiam valeant sibi comparare. Hinc factum est, ut in pluribus Galliae Seminariis omnino necessariae habitae sint pro iis discipulis, qui tribus, vel saltem duobus annis totum philosophiae cursum conficere iubentur. His *Institutionibus* si addantur duo parva volumina *Philosophiae Moralis*, a Nuntio Signoriello lucubrata iuxta tutissima Aquinatis dogmata, habetur completa institutio totius philosophiae thomisticae. In cuius principiis evolvendis atque interpretandis is vitam suam consumpsit.

Sapienter vero haec Elementa latino idiomate exarata sunt, tum quia usus loquendi, quo Scholastici utuntur, cum sit totus illorum proprius, non satis exacte exprimi posset alio idiomate, tum quia haec doctrina philosophica iuvenibus Clericis debet viam sternere ad studium sacrarum scientiarum, quae omnino latine tradendae sunt atque discendae.

Non est cur amplius moremur in Sanseverini Operis commendatione, quod apud viros doctos satis superque compertum habetur. Hoc unum tantum innuere sufficiat, quod opus, nunc denuo typis excusum, ampliorem tractationum formam praesefert, et castigatius mendis, quae antea irrepserant, prodit.

Quatuor volumina, quibus opus Elementa *seu Institutiones* Philosophiae Christianae includitur, comprehendunt pp. 1860 in-8°-magn., et **veneunt** *Neapoli apud Officinam* Bibliothecae Catholicae *Scriptorum* (via vulgo dicta san-Giovanni-Maggiore-Pignatelli, in aedibus Fibrenianis),

pro *Italia* Libel. seu *Lir.* 16—quae pecunia per publicos tabellarios (vulgo *Poste*) litteris Camilli d' Amelio nomine inscriptis missa (ital. *Vaglia Postali*), aliis impensis omnino parcit.

Pro *Gallia* vero, *Belgio*, *Hispania*, *Helvetia*, *Germania*, aliisque regionibus, ubi una Litterarum taxatio pacta est (gall. *Union postale*), reliquis firmis, syngrapha transmissionis (gall. *Mandat international de Poste*, sive *Consulaire*) eidem Camillo d'Amelio inscripta ferre debet *gall.* Fr. 18.00.

Cui adhuc horum Elementorvm tertii voluminis in duas partes distributi, aliqua deest, poterit unam vel alteram emere, solvens, pro *Italia* Lir. 3.20, pro *Gallia* aliisque regionibus, u. s. dictum est, *gall.* Fr. 3.60.

PHILOSOPHIA CHRISTIANA

CVM ANTIQVA ET NOVA COMPARATA

AVCTORE

CAIETANO SANSEVERINO

Metropolitanae Ecclesiae Neapolitanae Canonico

IN

COMPENDIVM REDACTA

ad usum Scholarum Clericalium

> Consentaneum est, ut ancillae quaedam Reginae serviant. Hanc igitur assumere doctrinam non pigeat, quae veritati famulatur.
> S. Ioann. Damasc., *Dialect.*, c. 1.

EDITIO QVINTA LOCVPLETIOR
ATQVE EMENDATIOR

VOL. II.

NEAPOLI
APVD OFFICINAM BIBLIOTHECAE CATHOLICAE SCRIPTORVM
via vulgo dicta san-Giovanni-Maggiore-Pignatelli
in aedibus Fibrenianis
MDCCCLXXIX